

Tervishoiu- ja sotsiaalteenused HIVsse nakatunud inimestele ning süstivatele narkomaanidele

Kristi Rüütel¹, Iveta Tomera¹, Kai Zilmer², Aire Trummal¹, Aljona Kurbatova¹ –

¹Tervise Arengu Instituut, ²Lääne-Tallinna Keskhaigla Merimetsa nakkuskeskus

Võtmesõnad: HIV-nakkus, sõltuvushäired, tervishoiuteenused, juhtumikorraldus

Üheks Eesti riikliku HIV ja AIDSi strateegia 2006–2015 eesmärgiks on parandada HIVga inimeste elukvaliteeti. HIVsse nakatunute tervishoiuteenuseid osutavad infektsionistid. Riigieelarvest kaetakse kulutused antiretroviirusravimitele ja ravikindlustamata HIV-nakatunute tervishoiuteenustele; patsientidele on nii ravimid kui ka teenused tasuta. Riikliku strateegia raames arendatakse juhtumikorraldussüsteemi HIVga inimestele.

Eestis tegeletakse HIV-nakkuse ennetamisega riikliku HIV ja AIDSi strateegia 2006–2015 raames. Strateegia hõlmab nii esmase ennetuse noorte ja täiskasvanute seas, spetsiaalsed interventsioonid riskirühmadele (eelkõige süstivad narkomaanide) kui ka teatud tervishoiu- ning sotsiaalteenused HIV-nakatunutele (1).

TERVISHOIUTEENUSED

HIVsse nakatunute tervishoiuteenuseid osutavad Eestis infektsionistid viies haiglas: Lääne-Tallinna Keskhaigla, Ida-Viru Keskhaigla, Narva Haigla, Tartu Ülikooli Kliinikum, Pärnu Haigla. Nende juhtimi-

sel toimub tervise seisundi jälgimine, täiendav uurimine, nõustamine ja spetsiifiline ravi. Haigekassa katab kõik ravikindlustatud isikute ravikulud ning riigieelarvest on eraldatud raha ka ravikindlustamata HIV-nakatunute tervishoiuteenusteks. Antiretroviirusravimid on tasuta kõigile patsientidele ning neid jagatakse haiglate infektsioonhaiguste osakondades. Visiiditasu rakendatakse, lähtudes tervishoiuasutuse sisekorrast. Oluline on aktiivselt uurida HIV suhtes tervishoiuasutusse pöörduvaid patsiente ning avastatud HIV-positiivsed isikud võimalikult kiiresti suunata erialaspetsialisti juurde, et õigel ajal alustada spetsiifilist ravi.

JUHTUMIKORRALDUS

HIVga inimesed kuuluvad väga erinevatesse rahvastikurühmadesse ning neil on erinevad vajadused ja lahendamist nõudvad probleemid. Üheks parimaks võimaluseks tagada integreeritud abi osutamine on rakendada teenuste pakkumisel juhtumikorralduse põhimõtteid. Riikliku HIV ja AIDSi strateegia raames on alustatud juhtumikorraldussüsteemi loomist HIVga inimestele. Kolmes suuremas nakkushaiguste keskuses (Lääne-Tallinna Keskhaigla, Ida-Viru Keskhaigla, Narva Haigla) on alustanud tööd meditsiiniõdedest ja sotsiaaltöötajatest koosnevad meeskonnad, mis keskenduvad HIVga inimeste probleemide lahendamisele nii tervise- kui ka sotsiaalnõustamise teel.

Nakkushaiguste osakonna meditsiiniõde tegeleb infektsionisti juhtimisel pat-

siendi tervise seisundi jälgimise ning ravi küsimustega. Õe ülesannete hulka kuuluvad infektsiooni olemuse selgitamine, nõustamine nakkuse edasikandumise vältimiseks (turvaline seks, pereplaneerimine jms), antiretroviirusravimite väljastamine, ravirežiimi õpetus ja ravisoostumuse jälgimine, psühhosotsiaalsete vajaduste väljaselgitamine ning suunamine sotsiaaltöötaja ja teiste vajalike spetsialistide juurde. Juhul kui patsient vajab sotsiaalnõustamist, suunatakse ta esmalt haigla sotsiaaltöötaja juurde, kelle ülesanne on selgitada välja patsiendi täpsemad vajadused ning teavitada teda tema õigustest ja võimalustest. Sotsiaalseid probleeme lahendatakse koostöös patsiendi elukohajärgse sotsiaaltöötajaga, kes vastutab kohaliku omavalitsuse pädevuses olevate sotsiaalteenuste, toetuste, vältimatu sotsiaalabi ning muu abi osutamise ja korraldamise eest. Riigi ja omavalitsuste pakutavad sotsiaaltoetused on mõeldud kõigile abivajajatele ning HIVga inimestele mingeid eritingimusi ega soodustusi ei ole.

OMASUGUSTE TOETUS

Oluliseks osapooleks HIVga inimeste nõustamisel on tugi- ja eneseabigrupid. Spetsialistide juhitud tugirühmade ülesanne on HIVga inimeste ja nende lähedaste teavitamine ja nõustamine (psühholoogiline, teravist säästvat käitumist selgitav, sotsiaalsete probleemide ning sotsiaalse isolatsiooni vähendamisele suunatud). Tugi- ja eneseabigruppe organiseerivad mitmed mittetulundusühingud Tallinnas ning Ida-Virumaal, millest suurim on Eesti HIV-positiivsete võrgustik (EHPV). Lisaks tugirühmadele on EHPV avanud ka nõustamiskabinetid Lääne-Tallinna Kesksaigla Merimetsa nakkuskeskuses, Ida-Viru Kesksaiglas ning Narva Haiglas.

HIV-SSE NAKATUNUD RASEDAD

Ühe olulise sihtrühmana võiks eraldi välja tuua HIVsse nakatunud rasedad, keda Eestis on viimasel ajal avastatud igal

aastal 120 ringis. Valdav osa HIV-positiivsetest rasedatest on olnud vanuses 15–24 eluaastat (2). Kõigil naistel, kes pöörduvad end rasedusega arvele võtma, soovitatakse teha HIV-test (lähtudes Eesti Naistearstide Seltsi raseduse juhtimise juhendist). Kõigil rasedatel on alates 12. rasedusnädalast ravikindlustus, mistõttu kõik emalt lapsele HIV-nakkuse leviku ennetamiseks mõeldud tervishoiuteenused on neile tasuta. Raseda jälgimine ja sünnituse plaanimine toimub günekoloogi/ämmaemanda ning infektsionisti tihe koostöös. Alates 2007. aasta teisest poolest jagavad infektsioonhaiguste osakonnad riikliku strateegia alusel Tervise Arengu Instituudi toetusel tasuta rinna- ja piimaasendajat kõigile HIVsse nakatunud emade vastsündinutele kuni lapse pooleteiseaastaseks saamiseni.

SÜSTIVAD NARKOMAANID

Süstivatele narkomaanidele suunatud teenuseid, mis on seotud nii sõltuvushäirete ravi kui narkomaaniaga kaasnevate kahjude vähendamisega, rakendatakse riikliku HIV ja AIDSi strateegia ning riikliku narkomaania ennetamise strateegia (3) raames. Peamisteks teenusteks on nn süstlavahetus- ja nõustamisteenus (süstlate ja nõelte vahetus, nõustamine, sotsiaalabi, sealhulgas pesemisvõimalused, abistamine dokumentide vormistamisel), seksuaalsel teel levivate infektsioonide anonüümne diagnostika, asendusravi (pika- ja lühiajaline), rehabilitatsioon (statsionaarne ja ambulatoorne), mille eesmärgiks on taastada sõltlaste sotsiaalsed toimetulekuoskused ja osutada tugiteenuseid.

Asendusravi tähendab, et sõltlane viiakse illegaalselt narkootiliselt ainult üle legaalsele raviainele. Asendusravi võib olla nii võõrutusravi, mille eesmärgiks on täielik uimastitest loobumine ning sõltuvusest vabanemine, kui ka aastaid kestev toetav säilitusravi, mille põhieesmärk on kahjude vähendamine ja patsiendi elukvaliteedi parandamine. Toetatav säilitusravi ei sea eesmärgiks sõltuvusest vabanemist ega patsiendi töövõimelisuse

taastamist. Eestis levinuimad asendusravimid on metadoon ja buprenorfiin.

Infot riiklike strateegiatega ning teenuste kohta leiab järgmistelt internetilehekülgedelt:

- Tervise Arengu Instituudi kodulehelt www.tai.ee;

- Eesti HIV-positiivsete võrgustiku lehelt www.ehpv.ee;
- Lääne-Tallinna Keskhaigla nakkuskeskuse kodulehelt <http://www.ltkh.ee/?id=724>.

kristi.ruutel@tai.ee

KIRJANDUS

1. Sotsiaalministeerium. Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia 2006–2015. <http://www.sm.ee/index.php?id=445>
2. Lääne-Tallinna Keskhaigla. HIV-nakkuse Referentslaboratoorium. <http://www.ltkh.ee/?id=1070>
3. Sotsiaalministeerium. Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012. <http://www.sm.ee/index.php?id=444>

SUMMARY

Health care and social services for people with HIV and injecting drug users

One of the aims of the Estonian National HIV/AIDS Strategy for 2006–2015 is to improve the quality of life of people living with HIV (PLWH). Health care services for PLWH are provided by specialists of infectious diseases. Antiretroviral treatment

and health care services for uninsured PLWH are compensated for from the state budget and are free of charge for patients. In the framework of the national HIV/AIDS strategy a case management system is being developed for PLWH.